

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվան 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտուն 10—2 ժամ (բացի կիրակի և սոն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ. Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՄԵՐՈՒՆԻ

ОТЪ КОНТОРЫ ГАЗЕТЫ

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

Издание газеты „НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“ будетъ возобновлено Съ 18-го августа настоящаго года.

Подписчики прошлаго года, не пожелавшіе взять обратно оставшіяся за конторой деньги, будутъ получать газету безъ доплаты съ 18-го августа по 1-е октября. Тѣ изъ нихъ, которые пожелаютъ получать газету и затѣмъ, съ 1-го октября по 1-е января 1901 г., доплачиваютъ 2 руб. 50 коп. Новые же подписчики за время съ 18-го августа по 1-е января 1901 года платятъ 3 руб. 50 коп.

Подписчики прошлаго года, въ случаѣ перемѣны адреса за время до 18-го августа, сообщаютъ о томъ заблаговременно въ контору «Нов. Об.», причѣмъ особой доплаты за перемѣну адреса не вносятъ.

Для приѣма подписки и объявленій контора (Барятинская, д. кн. Тумановыхъ) открыта по вторникамъ и пятницамъ, (сѣ. сѣ.) отъ 6 до 7 час. вечера. 1—3

Տարի-թաղի Գամուխանց ս. Գեորգ եկեղեցու երէցփոխը յայտնում է, որ հինգշաբթի, մայիսի 18-ին, յատուկ պատարագ և հոգեհանգիստ կը կատարվի այդ եկեղեցու բարերարների յիշատակին. ուստի և խնդրում է նրանց յիշատակը յարգողներին ներկայ լինել: Պատարագը կը սկսվի ժամը 10 1/2-ին:

Երէցփոխ՝ Ա. Վարդապետեան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կուլտուրական ոյժով. — Երեւոյի ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հիւանդատ եւ անուշաբույր. Բժշկութեան գործը գիւղերում. Նամակ երեւանից. Նամակ թէոզոտիայից. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Պարսկաստանից:

ԿՈՒՆՏՈՒՐԱԿԱՆ ՌՅՈՒՎ

Ոչ մի ժամանակ օտար զբոսաբերները այնքան մեծ դեր չեն կաղացել ազգերի կեանքում, ինչպէս ներկայումս: Ոչ մի պետութիւն ազատ չէ օտար զբոսաբերներին հոսանքից և եւրօպական ամենաա-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ

Մարտի 29-ի առաւօտն է. փողոցներում անցուղարձ չը կայ. լուծվում խոր է, խիստ ճնշող: Թէև անայտն է թաւրիզը սովորաբար, բայց այսօր ամառային ընդհանրապէս ուրիշ հանգամանք ունի, կարծես ոչ մի կենդանի չունի չը կայ: Բոլորն էլ շտապել են Շահին զինակներով:

Անցնում եմ նեղիկ և դեռ լուս փողոցներով... և յանկարծ առաջն բացվեց «Իրաւանին» (ճառուղի), դէպի Յէրան տանող լայն, ընդարձակ փողոցը: Ի՞նչ ազդակ, կանչ, ահապէս ամբողջ Ան և երկու թաղերի զարդերը ուսուցիչները և բարձր դասարանների աշակերտները. նրանք գնում են զինակներով: Փողոցի երկու կողմերում և երկարութեամբ զանված աների կողմերի վրա խփած վրանները տակ խմբված է ահապէս բացվում ինչ-ինչ և մարդ, մեծ և փոքր, հայ և թուրք. իսկ փողոցի միջով անընդհատ միշտ գալիս են բնական կերպով, որոնք բերում են Շահի ամբողջ բանակը, վրանները և զանազան իրերը:

Յանկարծ չիոթ բարձրացաւ և աղաղակ աւելի սաստկացաւ: Փողոցի երկու կողմերից գալիս են մարդիկ, իսկ մէջոտից մի քանի փակ կառքեր՝ երկու-երկու զոյգ նոսրերով լծած:

— Հայդէ, հետո, շուտ, գոտում են նրանք ու խփում սրան-նրան կատաղի կերպով: Նրանք հասան մեզ:

առջնակարգ պետութիւնների մէջ մեծ քաղաքային զորքում են օտար զբոսաբերները:

Վերջին ժամանակները օտար զբոսաբերները առանձնապէս խօսեցին տուն իրանց մասին այն պատճառով, որ նրանք սկսեցին մուտք գործել այնպիսի մեծ չափերով, որոնցով տնտեսական խոշոր յեղաշրջումներ էին առաջ գալիս արդիւնագործական շրջաններում:

Գերմանական ընկալողի համար պատրաստված մի զեկուցազիր ցոյց է տալիս, որ միայն Գերմանիան օտար երկիրներում ունի 7—7 1/2 միլիարդի արժողութեան ձեռնարկութիւններ, որոնք օրից օր աւելի և աւելի ընդարձակվում են և մեծա-

— Է՛յ, հայեր, երեսներդ դարձրէ՛ք միւս կողմը, շուտ, դէ...

Իրանը հարէմի կանաչն են Հայերը, պարսիկ ամբողջ հասկացողութեամբ, պիղծ են, դրա համար և իրաւունք չունեն պարսիկ կնոջ երեսը տեսնել: Իսկ այսօր անկարելի էր երես տեսնել, թէ կառքերը փակ են և թէ կանանց երեսները ծածկված: Հարաւոր կանաչը 12 հոգի էին, 6 կառքերում նստած: Երկու առանձին կառքով գալիս են և 5 ներքիններ, ուսած, մաքուր թրաշած երեսներով և հաստ փորերով:

Հարէմը անցաւ-գնաց: Ան և մի յողթական կամր բարձրանում է ամբողջ ճանապարհի լայնութեամբ, որի վրա կայծակ են պէս-պէս գրգռել, քարեր, տախտակներ. վերջինների վրա պարսիկները գրեթե կան: Ինչպէս յետոյ ինչպայ, դրանք զանազան թիլիսմաններ էին, որ ազատ պիտի պահեն Շահին շարժաչափից, վատ, դաւաճան մարդկանցից և զանազան փորձանքներից: Ան և մի ուրիշ կամր: Իրա վրա արդէն պարսից կրօնի հիննադիր, մեծ մարգարէ Մուհամէդն է նկարված, իսկ երկու կողմերում Ղուրանից մի-մի օրինակ:

Ան և մի երկարկամի շինութիւն, փողոցի վրա, տախտակներից, սիւներից շինած, զարդարված պարսկական ճաշակով, պատրաստված մեծ խնամքով, ունի ծաղկանոցներ, մարգեր, իսկ երկու կողմերում շինած արհեստական շարքուաններից ցայտում է ջուրը: Դա առաստաղապատները բաժին է: Ռուսաց հիւպատոս Պետրով նախօրօք յայտնել էր առաստաղապատներին, որ հաւաքվին այստեղ Շահին զինակներով:

Հեռոնք փողոցը լցվում է. ասեղ զցելու տեղ չը կայ: Կին և մարդ, մեծ և փոքր, հաս-

Հարց է ծագում, թէ արդեօք այդ զբոսաբերները, մուտք գործելով ուրիշ երկիրներ, պէտք է կամաց կամաց հարկաւոր այդտեղ և դառնան այդ երկիրների սեփականութիւն, թէ նրանք պէտք է, ընդհանրապէս, աստիճանաբար իրանց ազդեցութեան ներթափանցելով այդ երկիրների արդիւնագործութիւնը, հպատակեցնեն իրանց թելադրութիւններին և դարձնեն մի ստորադաս և նուաճված երկիր:

Անկասկած այդ հարցի լուծումը ամենուրեք է կարող միատեսակ լինել: Այն երկիրները, որոնք իրանց մէջ կրում են արդիւնագործական մեծ ոյժ, որոնք ընդունակ են առաջ բերել սեփական կուլտուրական զործողների անընդհատ խմբեր, որոնք լուրջ ուշադրութիւն են դարձրել թէ ընդհանուր և թէ արհեստագործական կրթութեան զարգացման վրա և կարող են կազմակերպել երկրի մէջ նորանոր ձեռնարկութիւններ, այդպիսիները յողթող կը հանդիսանան և կամաց կամաց կը հպատակեցնեն օտար կապիտալները իրանց մայրենի երկիրների շահերին: Իսկ այստեղ, ուր սպանված է խելագրված է տեղական նախաձեռնութիւնը, ուր ազգայնապետութիւնը անընդունակ է տէր դառնալու երկրում գործող կապիտալների, այնտեղ օտար զբոսաբերները հարստահարող բնաւորութիւն կը ստանան և կը դառնան ծանր կապանքներ տեղական ազգայնապետութեան համար:

Այսպիսով օտար զբոսաբերներից անվասն մնալու և նրանցից օգտվելու համար կարևոր է, որ ազգայնապետութիւնը ամեն ջանք գործ դնէ կուլտուրական զարգացումով զինելու իրան և կամաց կամաց հարկու իր մեծ արդիւնագործական կենսաբի շրջանադարձութեան մէջ բոլոր օտար զբոսաբերները: Փաստերը ցոյց են տալիս, որ կուլտուրական ուժեղ տարրերը ազգայնապետութեան համար զբոսաբերները, ծառայեցնելով նրանց իրանց ընդհանուր շահերին:

րուստ և աղքատ, աշխարհական և հոգեւորական, էջ և ձի, ջորի և ուխտ վրտում են յետ ու առաջ, աջ ու ձախ. զինուորներն էլ, փոխանակ կարգ պահպանելու, ընդհանուր հոսանքի հետ օրօրվում, շարժվում են այս ու այն կողմ:

— Ան մեզ համար նշանակված տեղը, ուրախ-ուրախ կանչեցին աշակերտները: Դա ըլլի լանջ է, իրաւան փողոցի ծայրում, քաղաքից քիչ դուրս, մի ջրաղացի մօտ, ուր կանգնեցին ուսուցիչները և աշակերտները, Ղալայի և Լիլալայի հայ հասարակութիւնը. այդ օրը երկու թաղի զարդերն էին էլ դասեր չեղան: Իսկ փողոցի միւս կողմում, ուղիղ մեր ղեկացը, վերե յիշած երկու թաղերի պարսիկ հասարակութիւնը, նոյն թաղերի դասուսուրի հետ: Տեղափոխվեցին և անհամբեր սպասում ենք: Անցաւ բաւական ժամանակ. չը կայ ու չը կայ: Արդէն ճանձնացել էինք, մտնաւնաղ աշակերտները: Լուր եկաւ, որ Շահը երկու ժամից յետոյ է գալու. հանգամանքից օգտվելով ուսուցիչները աշակերտներին տարան ուսաց բաժինը հանգստանցիկ: Բայց մենք չարուսանեցք մեր դիտողութիւնները:

Մի քանի քայլ առաջ գորգի գործարանի աշակերտները հրապարակ են հանել իրանց շարժիչ, աշխատութեան պտուղը: Իրանից մի փոքր առաջ, ճանապարհի ուղիղ մէջտեղում կանգնած է թագաժառանգի շինել տուած հրակայական յողթական կամարը, որ իշխում էր ամբողջ շրջապատի վրա. նրա ճակատին մեծ տառերով գրված է պարսիկերէն «Շահ ողջ լինի»: Այդ կամարի վրա փայտում են արեւելեան ճաշակի բոլոր նրբութիւնները: Պատմում են, որ դրա պատրաստութեան համար ծախսվել է 2000 թուման (4000 ռ.): Կամարի առաջ և յետ կանգնել են պահապան զինուորները, որ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՒՆԵՂՈՏ ԵՍԱՄՈՂՈՒԹԻՒՆ

Հայի ազգային յատկութիւնների մէջ ամենահանրահաղորդ անհոփոխ եւստորութիւնն է: Նա ետում, բարբառում է հայի երակների մէջ և շատ յաճախ է ընդունում հիւանդոտ կերպարանք, որից միանգամայն զրկվում համար, ընթերցող: Թող տուէ՛ք բաց անել ձեր առաջ մի փոքրիկ պատկեր մեր իրականութիւնից:

Անցեալ շաբաթ, երկուշաբթի, Հրատարակչական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը նշանակած ժամից ուշ սկսվեց: Կարգադրում է անցեալ ընդհանուր ժողովի արձանագրութիւնը և երբ նախագահը հարց է առաջարկում, թէ ո՞վ ինչ առաջարկութիւն ունի արձանագրութեան դէմ, կրկնվում է մի տեսարան, որ արդէն բաւական զգլեցրել է ամեն մէկին, որն առիթ է ունեցել վերջին 7—8 տարիների ընթացքում ներկայ գտնվելու Թիֆլիսի հայկական որ և է ընկերութեան ժողովում: Հրատարակչական ասպարէզում այնքան զգուշազար ճակատագրի արժանացած Աւետիք Արտախանեան վեր է կենում և, ընդունելով արագիքական լավանի դեր, բառ առ բառ կրկնում է այն, ինչ ասել է հարիւր ու մի անգամ բոլոր ժողովների մէջ: Նա յայտնում է, որ արձանագրութիւնը կազմված է տէնդէնցիոզ կերպով և յատկապէս իր, Արախանեանցի հոետորական փառքը, բայց մտնաւնաղ խելօքութիւնը ամեն կերպ նսեմացնելու համար: Արտասանում է մի խիստ ու անհամ ճառ, որի ամբողջ աղը ճառախօսի խանգարված երեւակալութիւնը և զմեքիչօտական արամագրութիւնն է: Դենք թէ արձանագրութեան մէջ մի բան մտնացված է, դենք թէ Արախանեանցի հոետորական գործարկերից մէկն ու մէկը այնպէս չէ անմասնաբաժնի թղթի վրա, ինչպէս կը կամենար անմասնութեան սիրահար, բայց անյայտութեան սնդուհոտում կորչող այդ մարդը: Եւ անա զառանցանքների մի ամբողջ իրտ է զրկում յօրանջող և զբաւական է, բաւական է կանչող ժողովականների առաջ: Ի՞նչ են առում այդ զառանցանքները: Այն, որ

թող չեն տալիս մարդկանց նրա տակով անցնել: Իսկ աջ և ձախ կողմերում կանգնած են զինուորներ, հազին ունեն կարմիր գոյնի արխալուզներ, կապոյտ գոյնի շալվարներ, պարսկական գլխարկներ, իսկ ոտներին տրեխներ, նոյն էր և զօրպետների հագուստը, միայն այն տարբերութեամբ, որ նրանց հագուստը աւելի լաւ, խառ կտորից է, և կուրծքերը զարդարված շքանշաններով:

— Գինեւրայից իրաւունք ստացվեց զօրքին նստեցնելու:

— Ուղիղ կանգնել, գոտաց հարիւրապետը:

— Մի փոքր յետ գնացէ՛ք, մանաւանդ դու, Հասան, նկատեց յիւնապետը:

— Օսման, դու էլ հետո գնա, հրեց ընկերոջը Հասանը:

— Դու ինչպե՛ս ես, կորիւր, բարկացաւ Օսմանը:

Դեռ այդ վէճը չէր վերջացել, երբ հարիւրապետը գոտաց:

— Համարի բիրզան օթուրըն (բոլորը միասին նստէ՛ք), ու ինքը իսկոյն պզզեց:

Զինուորներից օրը իսկոյն իրան գցեց գետին, ծալապատիկ հանգիստ նստեց, հրացանը պատկեցնելով առաջը, հողերի մէջ, որը կամաց կամաց նստում է ձեռները ծնկների վրա նեցուկ տալով իրանին, որը դեռ չը նստած հանում է կողքին խրած չիւրսիւր, ու խփում է հրացանի կոթին, որ մէջի սոխիւր թափվի: Հազիւ տաս րոպէից յետոյ ամենքը ծալապատիկ, հանգիստ նստեցին հողերի մէջ:

— Յանկարծ լավեց երթաւորութեան ճան և ամենքը յետ նայեցին: Իրանք մի լուռ մի ձիւսոր գինեւրներ են: Նոյն անկանոնութիւնը. — որը ծխում է, որի հայի անապին կտորը ձեռքին կրծում է, ձիւր գլուխը բաց թողած, որը կարգից դուրս եկած, իսկ այդ բոլորին լրացրեց

խղճուկ Արասխանանցի դէմ մի անգին դաւադրութիւն է սարքված, որ ամենքը, ամենքը միացած են, որ նրա գափախները իրեն, սոսնակի տանն: Հիւանդոտ երեւակալութեան ըստեղծած այս յանցանքի մէջ մեզ զուտոր են այն բոլոր մարդիկ, որոնք Բարեգործական, Հրատարակչական ընկերութիւնների ժողովներում նախագահի և քարտուղարի պաշտօն են կատարել, և ամեն տարի մի և նոյն խօսքերը, մի և նոյն արագիբական ձեւերը, մի և նոյն ֆիզիկարութիւնը: Ինչու համար:—Ուշադրութեան արժանանալու, մարդկայն խօսեցնելու, ջուր ծեծել տալու համար:

Այդպէս էր և այս անգամ: Ամբողջ երկու ժամ դժբաղք ժողովականները ստիպված էին տեսնել հիւանդոտ եւամոլութեան քափն ու քրտինքը, ստիպված էին անօգնականների նշանակած նախու ժամացոյցին, որ ցոյց է տալիս թէ որքան շատ ջուր է ծեծվում պատեղ: Ի զուրդ սպայացոյցներ են բերում ճառատու պարտնի ասածների դէմ, ի զուրդ աշխատում են ապացուցանել, որ անհիմն են նրա վայելքը, որ ոչ ոք այնքան շատ չէ մտածում նրա խեղճ անձի մասին և Բողոքովին հակառակ չէ, որ նա ինքն իր համար խելքը և հասկացող մարդ համարէ: Յանդիմանում են, թէ չէ կարելի այդքան ազաւակել իրողութիւնը, յանդիմանում են, որ զանազաններին վերջ տայ, խնդրում են նախագահին խղճով ժողովականներին, դադարեցնել խօսակցութիւնը, անցնել հերթական ատարկանքին: Ոչինչ չէ օգնում: Հիւանդոտ եւամոլութիւնը շարունակում է գտանցել, ծամածռութիւններ անել:

Ի՞նչ օգուտ այդ բողոքի:—Ոչինչ, դրութիւնը անփոփոխ է մնում, ընդհանուր ժողովը մերժում է այն բոլոր առաջարկները, որոնք, որպէս թէ, պիտի վերացնէին Աւետիք Արասխանանցի գանդատները: Ժողովը կամենում է իր գործը այնպէս տանել, ինչպէս տարել է մինչև այժմ, այսինքն հաւատում է, որ չէ կարելի գտնել այնպիսի նախագահ և քարտուղար, որոնք Արասխանանցի համար տենդիցիոզ չը լինէին: Միայն այդ ժամանակ զբժրադ կեսագաղար նստում է իր սեղը, միայն այդ ժամանակ հարաւորութիւն է լինում անցնել հերթական միւս հարցերին: Բայց ինչ օգուտ: Ժամեր են անցել անպատշաճ խօսակցութիւնների մէջ, շուտով արդէն կէս գիշեր կը դառնայ: Եւ շուտով և ն վերջացնել, թեթեւակի անցնում են ընկերութեան հաշիւների վրայով, շատերը խօսել չեն կարողանում, որովհետեւ արդէն ուշ է:

Դուք տեսնում էք, որ հիւանդոտ եւամոլութիւնը չարք է դարձել մեր ազգաս ու հազուադէպ ժողովների համար: Մարդիկ վտանգավոր գործի մասին հանգիստ խօսելու և զատելու, ստիպված են լինում եւամոլութեան փոքրիկ, միկրոսկոպիական հոգու յատկոցներ:

Հուսելիք, որ դուք և կարգի, մօտեցաւ առուին, ի՜նչ ձիւն, կոպտաւ առուի վրա ու մի կուշտ խմցի և ապա նստեց ձին, ու կամայ կամայ գնաց զօրքի ետևից: Սպան նրկատեց այդ, բայց ոչինչ չտեսաւ: Ահա և մի ուրիշ, աւելի հետաքրքրական տեսարան: Կամար տակ անագին աղբուկ, չլիթ է արիւմ: Մտեցայ և քնչ, մի չարվաղար (չորեպան) պահապան գինեւորին ծեծում է: Գոռում է զինւորը չարվաղարի տանրի թակ: Ի՞նչ է, ինչի է ծեծում: Բանից դուք և կա, որ զինւորը արգելել է չարվաղարին կամարի տակով անցնել: չարվաղարը կատաղել է, ջրոտց ցած իջել ու սուր հատու: Երկու սպաներ մէջ մտնելով հազիւ հազ բաժանեցին նրանց:

Ահա այսպիսի հազար պէս-պէս, չը տեսնված բաներ:

Արդեն ուսուցիչները և աշակերտները վերադարձնել էին և բռնել իրանց համար նշանակված յարմար սեղը: Գալայի ուսուցիչները բարձրացրել են գրօշակը, որի վրա մեծ, խոշոր տառերով, պարսկերէն և հայերէն գրված է, «Կեցցէ Վեհափառ Շահինշահ», «Կեցցէ յաւալայ հօր գահ»:

—Շահ դեաղի (Շահը եկաւ), յանկարծ աղաղակ բարձրացրեց ամբողջը, ու ամենքի հոյակապները դարձան դէպի այն կողմը: Հետոյից փոշի բարձրացաւ. մօտենում են կատքեր, իւրաքանչիւրը չըջապատված մի քանի ձիւնադուրբով: Ատաղին կտուրի մէջ է սեղիս առաջնորդ Սահակ եպիսկոպոս Այլատեան, նրա ետևից հետագհետ հեկան ֆրանսիական, ռուսաց, գերմանական, թիւրքաց, անգլիական և աստորիական հիւպատոսները կտուրով և ուրիշ բարձր պաշտօնական անձինք, որոնք գնացել էին պաշտօնական այցելութեան, «Խալաթիւն շահ» սեղը, որ թաւաբից 15 վերտ հեռու է:

ըր դիտել, և ծիծաղել, և արձամարնել, կամ թէ ուղղակի գլխարկ վերցնել ու դուքս գնալ: Բայց մինչև ևր պիտի այդպէս շարունակվի: Միթէ որ և է բժշկութիւն չը կայ ցաւազար եւամոլութեան և զօնքիչօտակայն ցնորքների դէմ: Միթէ ամեն անգամ հարկադրված պիտի լինենք խաչվել և կեղեքվել մի հատ մարդու ուղղի դժբաղք կազմութեան պատճառով:

ԲժՇԿՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ԳԻՒՂԵՐՈՒՄ (Նամակ Եռու գատից)

Քանի որ բնական գիտութիւնները ընդհանրապէս, իսկ բժշկականը մասնաւորապէս օրօր վրա հերոսական քայլերով առաջ են գրնում և ևս լայն են անում բնութեան նորանոր հրաշալիքներ և քանի որ գտնվում են պրօֆեսօր Մենիկովի պէս գիտնականներ, որոնք ծերութեան դէմ անգամ կուելու փորձեր են անում, մարդ աւանայ դալիս է այն եղբարկացութեան, թէ շուտով մարդկութեան համար կը ծագէ այն փայլուն առաւօտը, որ նա ինքն հազոն կերպով կասէ. «Ձը կայ այլ ևս հիւանդութիւն, որի դէմ կուելը անհնարին լինի, չը կան այլ ևս արտերը, որոնք հազարաւոր գտներ տանելով մեր միջից, հարկադրեն մեզ լուս և անգոր վրայի դեր կատարել»:

Գիտութեան մարդիկ ամեն մի նոր գիւտ գտնելիս, ամեն մի նոր գեղ ճարելիս ուրախանում են, տեսնելով դրա մէջ մի շարք հիւանդութիւնների բժշկութիւն, բազմաթիւ վերքերի սպիւզանի: Սակայն որքան դառն է մեզ համար տեսնել, որ մեր գիւղացին գիտութեան այդ բարիքները կամ բողոքով չէ օգտվում, կամ օգտվում է չարագանց անհայն չարիքով:

Վերջերք, օրինակի համար, ծագիլի հիւանդութեան պատուաստումը, որը մեծ ժողովրդականութիւն է ստացել նոյն իսկ գիւղերում և որին հաւատ են ընծայում մեր նախապաշարված պատահան անգամ Դուք ուրախութեամբ կը տեսնէք, թէ ինչպէս գեղջկուհին, փոքրիկի ձեռքը մերկացրած, աղբանքով խնդրում է ծագիլահատին, որ «ուստան» լայնք» (ԱՍՏԱՆ) շատ վերցնի, որովհետեւ սրտով նա երկրորդ կամ երրորդ անգամն է ինչ երեխայի ծագիլը պատուաստել է տակի, բայց միշտ սպարդիւն և ամեն անգամ կորցնելով 20-կան կուպիլ, մնում է երկուդը մէջ, թէ կը գայ սարապիլի հիւանդութիւնը և իր սիրելին զոհ կը տան:

Եւ ի զուր չէ մեր գեղջկուհու գանդարը, դուք գիւղերում երբեք մի կարգին ծագիլահատն չէք տեսնի: Գալիս են զանազան ռուսաւանդի բողոքով փախած լիմֆադով և նրբանց պատուաստած երեխաների 99% նորից հիւանդանում են և այդպիսով կորչում է մեր գիւղացիների հաւատը դէպի ծագիլահատում:

Այդ սեղը այդպէս է կուլում այն պատճառով, որ ընդհանրապէս խալաթներ կամ ընծաներ Շահին արվում են այնպիսի Շահը վրանների մէջ է ընդունել բոլոր այցելուներին, առաւօտան համի 11-ին:

Յանկարծ քիչ հեռաւորութեան վրա բարձրացաւ անագին փոշի, լուից և թնդանթիւնների անընդհատ գոռոցը: Դա նշան է արդէն, որ Շահը գալիս է: Անցաւ մի պահ լուսութիւն:

—Հեռու, հեռու, ճանապարհ բացէք, գոռում, իրանց պատուում են առաջ ընկած մի խումբ գինւորներ:

Ահա գառուորները, գեներալներ, նահանգապետներ, կառավարիչներ... Դրանց հետևում է թագաժառանգի ուղարկած զօրքը: Ահա և մի քանի դահօղ-զուռնային, նստած ուղտերի վրա, անագին դահօղները առաջնորդին, զուռնան բերաններին, ոգեւորված խիտում ու ամուս են արեւելեան ու եղանակ: Դրանք քրդեր են, բոլորն էլ կարմիր հագած. նոյն գոյնի կտոր քաշած է և ուղտերի վրա, և թանգապին զուգներով, չորերով զարդարած: Հանդէսի այս մի կտորը մնացել է նախապատական ժամանակից և նշան է, որ դրանից յետոյ անմիջապէս գալիս է Շահը:

Եւ ճիշդ, ահա և նրա բաց կառքը, որ ծանր, դանդաղ քաշում են երեք զոյգ արաբական նրբօղտեր: Նա թիկն տուած նստել է, հովանոցը ձեռին և զիտում է չուրջը: Շահի կարգի ալ կողմից գնում է թագաժառանգը, արաբական նոյնը նստած, ձեռն կողմից՝ սարապական սեղանի երկրորդ մարդը, իսկ ետևից կազակներ խումբը (ռուսաց կազակների տարադով), ապա գերմանական, իսկ այդ բոլորին չըջապատած, փողոցի երկու կողմերից գնում է աստորիական պահապան զորախումբը:

Պարսիկ ամբողջ լուս, ձեռները կրճքներին:

Թիւնը: Տիֆի, դիֆտերիա, սկարլատինայի դէմ, որքան ամենատարածված հիւանդութիւններն են մեր գիւղերում, ոչ մի բժշկական միջոց ձեռք չէ անվում, այլ, ընդհակառակը, նորհիւ սիրող ագիտութեան, նրանք տարածվում են սարապիլի արագութեամբ: Իսկ այդ տեսակ նեղ բուցներում չը կարծէք, թէ գիւղացին մնում է առանց օգնութեան: Դուք կը տեսնէք մի մեծ լեգիօն «գալլաք»-ներ, «փալչի»-ներ և «ընկաւոր»-ներ, ամեն մէկը իր մասնագիտութեամբ: «գալլաք»-ները իրանց ամիլները արած ամեն մի հիւանդից առատօրէն արհուն են առնում, «փալչի»-ները բացատրում են, որ շար ոգիների գործ է այդ հիւանդութիւնը և բւնոտում են առաւանդներին, իսկ «ընկաւոր»-ները—թէ Աստուած մեր մեղքերի համար մեզ պատժում է և այս ինչ ուխտատեղին պէտք է ուխտ գնալ, որպէս զի Աստուած մեզ իր յոյսը և վերջ տայ մեր տանջանքներին: Մի խօսքով ամեն մի հիւանդութիւն երեւակաւորուք ակամաստ և կը լինէք ագիտութեան ամենատակալի երեւոյթներ:

Տարածված է այն կարծիքը, թէ գոնիկ գիւղացին հաւատ չէ ընծայում բժշկականութեան և մի որ և է վախչու դիմելը նա գերազատում է բժշկի օգնութեան դիմելուն: Դա մի մեծ սխալ է, որից աւելին հնարել անկարելի է: Մեր գիւղացիները մեծ հաւատով և սիրով դիմում են գիւղում առաջին երեւացող բժշկին և նրանք իսկոյն մի կողմն են թողնում բարի և շար ոգիների ազդեցութիւնը և խնդրում են բժշկի օգնութիւնը, իսկ եթէ նրանք այդ միշտ չեն անում և նրանց մտական հիւրերը լինում են «փալչի»-ներ և «գալլաք»-ներ—դա մի միջոց է, որին կը դիմէ ամեն մի յուսահատված մարդ: Մի բժիշկ մի ընդարձակ գաւառի համար ինչ կարող է անել, եթէ նա լինի ամենաուղիւրով և ամենաեռանդուն բժշկին անգամ—Ոչինչ, իհարկէ: Դա ֆիզիքապէս մի անիրադրելի պարտաւորութիւն է, որ ստանձնել են մեր գաւառական բժիշկները: Բայց եթէ մի բուգէ թոյլ տանք մի այնպիսի հրաշք, որ մեր գաւառական բժիշկները կարող են տարին մի քանի անգամ լինել իւրաքանչիւր գիւղում, միթէ այն ժամանակ կատարած կը լինեն իրանց պարտքը—Ոչ երբեք: Նրանք թէև և de jure կատարած կը լինեն յանձն առած պարտականութիւնը, գրելով զեղատուներ, սակայն de facto նրանք ոչ մի զգալի օգուտ չէին լինի առած գիւղացուն, աչքի առաջ ունենալով նախ մեր գիւղացիներին նեղ անտեսական վիճակը, երկրորդ՝ զեղատուան հետադրութիւնը, որը միշտ քաղաքներումն է գտնվում, և վերջապէս այն հասարակ պատճառով, որ մեր գաւառում մի հատ գեղատուներով և մի անգամ բժշկին դիմելով ոչ մի հիւանդութիւն չէ բժշկվում:

Դրան, խոր դուրս է իջնում Իրանի միապետին Հայերը բարձրադիրն գրօշը, իսկ աշակերտները սկսեցին երգել նախօրոք պարտաստած երգը: Շահը հասաւ մեզ, աչքերով որոնում էր հայերին, գոնէ այդպէս էր թուում, տեսաւ նա հայերին, կանչեց սարապամին և պատիրեց «Հարցրու հայերի քէֆը և ողջունիր»: Սարապամը այդ ողջոյնը հազար գեց հայերին և օղը թնդաց անընդհատ, անվերջ կեցցէներէից: Այս ակնյայտի համակարգութեան ցոյցը գրեցեց, ի հարկէ, թուրք ամբողջի գայրովը, մանաւանդ որ նրանց վրա իսկի ուղարկութիւն չը դարձրեց: Ընդհանուր Ատրպատականի գառաւոր Նիզամ-ու-Սալթանէի կողմից մի մարդ նշանակվեց, որ հայերին ուղեկցի և անվաս տեղ հասցնի, չը լինի թէ խառնակութիւն բարձրանայ:

Պէտք է նկատել, որ թէ հանգուցեալ նարեղիցի Շահի և թէ ներկայ Մուղաֆթերէզդին Շահի օրով հայերը աւելի աղատ են, աւելի արածութիւններ, իրաւունքներ են վայելում, քան բուն պարսիկ ժողովուրդը: Շահի երեսը թրաշած էր. նիհար, թոյլ և գունամ էր նա, բայց հէց այդ նիհարութեան մէջ նա հրաշալի էր իր պատկանելի և համակերպի դէմքով:

Շահը անցաւ գնաց, նրա ետևից մի քանի խումբ գինւորներ, ապա խառնիխուռն ամբողջ վիտաւով, իրար հերկով, օրօրվելով ինչպէս ծովի ալիքներ Սպասում ենք կէս ժամ, մի ժամ, վերջ չը կայ, ծայրը չէ երեւում, թում է, որ իսկի չը պիտի վերջանայ: Յանկարծ թուրքերից մէկը քար գցեց դէպի մեզ, սատանան գիտէ թէ ով էր, դա արդէն «չուլուդի» առաջին նշանն է: Հայ հասարակութիւնը աւելի յարմար համարեց վերադառնալ և բլուրների վրայով, մի կողմնակի ճանապարհով, այսքան սպաւորութիւններով ծան-

Եւ ահա որտեղ են զգացվում զեմալուների առուելութիւնները և նրանց անհրաժեշտութիւնը, որտեղ 2 կամ 3 գիւղական համայնքներ (ВОЛОСТ) վրա զեմալուից նշանակված է մի բժիշկ իր օգնական ֆելդշերով, շատ տեղեր մինչև անգամ մի կը թված տատանարով, հիմնված է մի գեղեցիկ հիւանդանոց մանր հիւանդների համար և վերջապէս մի կարգին գեղատուան, որտեղից ձրկապէս օգտվում են համայնքի բոլոր անդամները:

Ս. Վարդապետեան

ՆԱՄՍԿ ԵՐԵՒԱՆԻԾ

Մայիսի 12-ին

Թէպէս Մուղաֆթերէզդին Շահի մուտքը Երեւան սպասվում էր մայիսի 9-ին, բայց սահմանի վրա—Ջուլֆայում և Նախիջևանում—ժողովրդի և բեգերի խնդրով բարեհաճած լինելով մի մի աւելորդ օր մնալ, Երեւան մուտք գործեց միմիայն մայիսի 11-ին: Դեռ ևս առաւօտից ժողովրդի անագին բազմութիւնը, մեծ մասամբ չըջակայ գիւղերից եկած, բռնել էր քաղաքային այգին, նահանգապետի տան առաջը և «Բիրժ» կոչված հրապարակը, յայտնական կամարը, և այգին զարդարված էին գրօշակներով, աչքի էր ընկնում ամենաուղիւր պոլիսի ժամը արդէն 4-ին բոլոր փողոցները և սեղերը բռնված էին զօրքերով և ժողովրդով և չը նայած շարունակ մաղդղ անձրեւին, ոչ ոք չէր ուզում իր սեղը թողնել: Վերջապէս ժամը 6-ին սրաքշաւ մօտեցաւ պատմաւոր պահանակ և ապա Շահի կառքը. ժողովուրդը խլացուցիչ աղաղակներով և ուրաներով ողջունեց Իրանի ինքնակալին: Շահը կառքից իջնելով նախ անցաւ զօրքի առաջով և ընդունելով ողջոյններ և քաղաքի կողմից ներկայացրած աղ ու հացը, մտաւ ներս:

Երեկոյեան հրավառութիւն կար և չը նայած ընդմիջումներով շարունակվող անձրեւին՝ քաղաքային գառակարգերի կազմած ճաչերը մեծ ջրով շարունակվում էին. մասնաւոր աչքի էին ընկնում վաճառականների և հայ արհեստաւորների խնջոյնները, որով ուզում էին ցոյց տալ իրանց համակարգութիւնը այն Շահին, որի հովանու տակ պաշտպանութիւն են գրանում բազմաթիւ հայեր:

Այսօր, մայիսի 12-ին, Շահը բազմաթիւ գրանայ, իսկ ժամը 12-ին պիտի գնար Սարապի այգին, որտեղ տրվելու էր նաեւ թէյ, սակայն անձրեւները խանգարեցին: Ժամի 4-ին նշանակված էր ամենայն հայոց կաթողիկոսի այցելութիւնը: Կաթողիկոսի գնացքը չքեղ էր. երկու շաթիրներ կանաչ հագուստով ձիու վրա, առաջին կառքում գաւազանակիրը և թարգմանը—ճեմարանի ուսուցիչներից, երկրորդ կառքում երկու գաւազանակիրներ, արարեւնված վերադարձանք տուն. իւրաքանչիւր հայ իր զարմանքը, ծիծաղը, ուրախութիւնն էր յայտնում միմիայն:

Վեհափառ Շահը Թէհրանից եկել է 6000 հոգով, և թէպէս վճել էր Թատրիզում մնալ 10 օր, բայց որովհետեւ մահարամի սուղի պատճառով ճանապարհին ուշացել էր, ուստի 10-ի փոխանակ 4 օր մնաց: Այսօր, մայիսի 3-ին, առաւօտան, Շահը մեկնեց թաւրիդի Ջուլֆայի իր հետ բերած 6000 հոգու հետ: Թաւրիդից և գնանգան կողմերից միացան էլի 6000 հոգի: Շահին ուղեկցում էր և թագաժառանգը: Ջուլֆայից թէ իր հետ բերած մարդիկ և թէ հարմը պիտի վերադառնան Թաւրիդ, և կը մնան մինչև Շահի Եւրօպայից վերադարձը:

Այս չորս օրը Ի պատիւ Շահի հրավառութիւն եղաւ, փողոցները լուսաւորված էին պատերի ծայրերին շարած լամպաներով և կաւէ ճրագներով, իսկ բազարը զարդարված էր գաւազան թանգապին զօրքերով, շահերով, զորչակներով և նշանաւոր մարդկայն նկարներով, գնանգան տեսակի հայելիներով: Ամենից շքեղ լուսաւորված և զարդարված էր Մուղաֆթերէզդայի քարվանսարան (ներկայ Շահի անունով է): Հասարակ օրերը խանութները կողպուած էին ժամի 4-ին, այս օրերս նրանք բաց էին մինչև 10-ը:

Ողջ քաղաքը կեանք էր ստացել: Տեղիս առաջնորդ Մահակ եպիսկոպոս Այվատեանը, Շահին և Սաղազամին ներկայանալով և առիթից օգտվելով, խօսել էր զարգայ կան և այլ հասարակական կարևոր հարցեր մասին, և բոլոր առաջարկները համար էլ բաւարարութիւն է ստացել: Դրանց մասին մանրամասն կը խօսեմ միւս անգամ:

Ե. Ֆրանգիանց

պա վեհապետի կառքը 6 ձի լծած երկու կարծրագլուստ շաթիլներով և ապա մի քանի կառքեր, որոնց մէջ առաջնորդը և ալ ևս պիտուրաններ ու երկու դահապիներ ձիով Ընդունելութիւնը նախ գնեցող Արտեսիկի և ապա Շահի մօտ տեղի ունեցաւ Բայի պաւար մի ուղղորդի վեհապետ Կաթողիկոսը ընտրած մի շարահալուովները յայտնեց Շահին Պարսկաստանի իր հօտին ցոյց տուած պաշտպանութեան համար և խնդրեց պատուել Էջմիածինը իր այցելութեամբը Շահը խոստացաւ վերադարձին Կաթողիկոսի հիւր լինելու համար և իրաւունք սիրալիք էր ժամը 6-ին երեկոյեան, փոխայցելութեան գնացին Կաթողիկոսին Սաղարգամը, Շահի կողմից գնեցող Արտեսիկի և Պետերբուրգի պարսից դեսպան Միրզա Բիլախանը ժամը 6 1/2-ին տեղի ունեցաւ զորարարող, արձակելին մի քանի թիւղանոթներ, որի ժամանակ հրապարակով Շահը անձամբ նահանգապետին պարգևեց կանաչ ժապաւէն և շքանշաններ: Այս երկու կողմից հրապարակեցին կայ, այգին մեծ կենդանութեան մէջ է: Սակայն այս բոլոր ուրախութիւնները տեղի տուեցին մի տխրութեան, դա արարածի կարկուտն է, որ փշաջրեց բոլոր այգիները:

վեհապետ Շահը ուղեւորվելու է այստեղից վաղը առաւօտեան ժամը 6-ին:

անգործութեան մէջ և այժմ իսկ բժշկվելու պէտք կը պահուի:

Որդիական ակնածութեամբ կը մատչուի ի համարը ս. աջոյդ, Ձեր վեհապետութեան խոնարհ ծառայ:

Յովհաննէս Այվազովսկի
Փետրվարի 16, 1900 թ.
Փէրոպոլիս:

(Այս նամակին հանձնարեց բարեկասողը կընէր իր այցելածը, որտեղ իր ձեռքով գրել էր իր հասցէն Պետերբուրգի մէջ այս տարվան մարտի 1-ից մինչև ապրիլի 1):

ՆԵՒՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր, մայիսի 17-ին, առաւօտեան, նորին մեծութիւն Պարսից Շահը կը բարեհաճէ մնալ պալատի ներքին սենեակներում: Ժամը 5-ին, կէսօրից յետոյ, նորին մեծութիւնը կը բարեհաճէ ներկայ լինել զբոսայգիներ Նիփագորդեան գրեզի գործանալէսին, Նաւթուղի գործանոցների մօտ, ուր և կը գնայ արտակարգ գնացքով թիֆլիս կազարանից ժամը 4 1/2-ին: Մայիսի 18-ին, առաւօտեան 6 ժամին, պալատի դահլիճներում կը ժողովին այն բոլոր գլխաւորական և քաղաքացիական աստիճանաւորները, որոնք ներկայացել են նորին մեծութեան Շահին նրա գալտանն օրը: Առաւօտեան 6 1/2 ժամին նորին մեծութիւնը կը գնայ երկաթուղու կայանը, որտեղից արտակարգ գնացքով կուղեւորվի Մցխէթ և ապա կը շարունակէ ճանապարհը դէպի Վրդիակովկա՝ համաձայն ուղեւորութեան յայտարարված ծրագրի:

Երէկ, մայիսի 16-ին, առաւօտեան, նորին մեծութիւն Պարսից Շահը պալատական մի քանի անձանց ուղեկցութեամբ այցելեց Թիֆլիսի հանքային ջրերը:

«Մշակի» ներկայ համարում տպագրելով յայտարարութիւն Գնաճու-Քաթիլայի երկերի մասին, աւելորդ չնք համարում մասնաճիւղ անել մի վերին աստիճանի տխուր հանգամանքի վրա, որ պատու չէ բերում հայ հասարակութեան: Եթէ արդի է, ինչ տիկին Վ. Գանանեան հրատարակել է մեր ամենամեծ բանաստեղծի «Երկասիրութիւնները», բայց մինչև այժմ այդ հրատարակութեան 1/3 մասն անգամ չէ վաճառվել: Ահա հայի ինքնաճանաչութեան չափը, ահա մի հանգամանք, որ արժանի է մանելու ձեռքով գեղը, հայոց աշխարհ» յաւիտեան ճիշդ և հանձնարեղ ողբի մէջ...

Ստացանք Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան լայս ընծայած № 174 գրքովը— Ուայտ «Ողջով դատաստան», թարգմանութիւն ռուսերէնից: Գրքովը հրատարակված է Ա. Պոզոսեանի գումարով, Թիֆլիսում 1900 թ.ին:

Մայիսի 9-ին, ինչպէս հարգրում է «Речь», Вѣдом.» լրագիրը, Մօսկվայում, հայոց գերեզմանատան մէջ, կատարվեց Լազարեան ճեմարանի նախկին դիրկետոր հանգուցեալ Գ. Գանանեանի մահաճանաչ օրհնութիւնը: Մահաճանը ներկայացնում է մի քանակութիւնի մատուցում, որը չիվան է գրանցում հիմքի վրա և վերջանում է յաջողարդ կոնսուլի Մատուռի մէջ, արեւելեան պատի վրա, նկարված է իւրաների խաչուով: Գուրու, հիւսիսային կողմի վրա, արձանագրված է. «Գէորդի Իւլի Գանանով. ծնված 1834 թ.ին մարտի 11-ին Ղլարում, վախճանվել 1897 թ.ի յունիսի 4-ին»: Նոյնանման արձանագրութիւն կայ և հայերէն լեզուով գրքի հարաւակողմից: Յերեկվայ 2 ժամին մօտ գերեզմանատանը հաւաքվեցին Լազարեան ճեմարանի զիրկետոր Միլլեր, համալսարանի և ճեմարանի պրօֆէսորները, ճեմարանի դասատուները և աշակերտները, ուսանողները, և հանգուցեալի համակրողները և ազգականները: Հոգեհանգիստը կատարեց և ապա մահաճանը օրհնեց Բագրատ վարդապետը Պօլով քանանայի հետ միասին: Ապա ճանեք արտասանեցին՝ ճեմարանի ուսուցիչ պ. Կուսկեանց (հայերէն լեզուով) և պրօֆէսոր Գէրբէ:

ԱՌԱՔԻՆ ԳԵՂԵՅ (Ձիբրայէլի դուստ) մեզ գրում են. «Երբար կրաչափ յետոյ, մայիսի 9-ին, խանձված արտերի վրա ռաստիկ անձերու կեաւ: Զորահանգով վաղը անձերու ջրերը արանց վառեք չանցում. փշայրին արտեր, խոտահարներ, ծածկեցին «քարիչներ» (Ձիբրայէլի մեծ քարիչն էլ ծածկված է), կենդանիներ տարան և այլն: Արտերի աշանայանները մեծ մասամբ այժմ ևս Մորիսը կամայկը կամայ սկսում է թռչել: Մորիսը կոտորող մարդկանցը չուսով կարճակենա»

Մորիսը կամայկը կամայ սկսում է թռչել: Մորիսը կոտորող մարդկանցը չուսով կարճակենա»

ՇԻՐԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Շիրակում հողային վեճերը վերջ չունեն, չորհիւ անհաւասար հողատիրութեան: Գիւղերում սոնասարակ հարուստը և ուժեղն է օգտվում լաւ հողերից, և հողերի մեծ մասը պղծվեցին ձեռքին է, իսկ սոսարակ և աղքատ դասակարգը ստեղծելով սոստում է նրանք միշտ կուր, վեճ, սուր ու զօրոյց ունեն և չարախնդրով շարունակ դեգերում են դատարանի առաջ և մնացած են իրանց կեանքը, իսկ անխիղճ վախառու հարուստները, խօսքը մէկ արած, շարունակ տրուակի նման ծծում են թշուառ գիւղացիների արիւնը և ուզում են, որ նրանք միշտ մնան աղքատ, որպէս զի ապրին նրանց արիւնքրտնքով ձեռք բերած բարեքներով: Վախառուների մասին «Մշակում» տպված յօդուածները ազգեցին և մեր վախառուների վրա: Կիմս նրանք էլ երկիւղ են կրում և ուժ հետ որ գործ ունեն, ուզում են հաշտութեամբ վերջացնել: Մեղանում կան մարդիկ, որոնք իրանց պարտականից տան անգամ աւելի ստացել են, բայց էլի ստանում են, տարէնը երկու անգամ մուրհակները նորագում են: Ղլչախաչակեցի Պաշտեանը արանից 20 տարի առաջ ստացել է իր գրացի մի յայտնի վախառուից 3 կօտ գարիւն: Երբ դէմ տուել է վախառուին մինչև հիմա 4 սալ խոտ, 3 թօղի, 2 դապակ ձէթ, 37 մանթի փարայ և տղայի մէկին էլ տուել է նրան 1 տարի ծառայելու, իսկ այժմ էլ դեռ պարտ է մնում 50 բուբլի»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիական լրագիրները մանրամասն տեղեկութիւններ են հարգրում Գրագետնի արձանի բացման մասին, որ տեղի ունեցաւ Լօնդոնում մայիսի 7-ին, մեծ ծեղուտու մասնական երկրորդ տարեգարծի օրը: Տարօրինակ գրագիրները, արձանի բացումը կապուցաւ այն ժամանակ, երբ Միֆլինդի պալատին աղիթով հարգող Լօնդոնը չը տեսնված հրճուանքի և ուրախութեան մէջ էր: Գուցէ հէջ այս պատճառով բացումը շատ համեստ, համարեա ընտանեկան բնատրուութիւն էր կրում: Նշանաւոր քաղաքական գործիչներէից ներկայ էին մի քանիսը միայն: Շատ բնորոշ էլ է այն հանգամանքը, որ հանդէսին նախագահող Կեմպելը— Բաննեմանը ոչ մի խօսք չստաց Գրագետնի հարաւ-ափրիկական մեծանորի քաղաքակաւութեան և այլ անպարմար հարցերի մասին, այլ զովորանից հանգուցեալին ընդհանուր ուժով, իբրև մի բացատրի անձնատրութեան: «Մենք հաւաքվել ենք այստեղ, ստաց Բաննեման, նրա համար, որ Ուեստմինստերիան պալատի կենտրոնական կէտում արձան կանգնեցնենք մի մարդու, որը իբրև պարլամենտական գործիչ, մեր ժամանակի ամենախոշոր անձերից մէկն է: Մանկութեան օրերից մինչև խորին ծերութիւն նա այս պատերի մէջ գործ էր դնում իր մեծ հանձնարը, իր մտաւոր և հրաշալի ոյժերը ծառայելու իր թագուհուն, իր ժողովրդին և ամբողջ մարդկությանը... նա մի մարդ էր, որ շատ բարձր էր կանգնած իր շքեղատեսիլից, որ թւում էր չինվել այն նիւթից: Ես յանձախ ստուծ էի իմ շնորհներին համայնքների ժողովում— և նրանք միշտ համաձայնում էին ինձ հետ— թէ պարլամենտական ասպարէզում աչքի ընկնող ուրիշ անձից, ինչքան էլ որ ընդունակ, պերճախօս, իմաստուն և ճարպիկ լինէին, միշտ վերջ էր վերջով թւում էին մեզ միմիայն մեզանից աւելի ընդունակ, պերճախօս և իմաստուն մարդիկ, այն ինչ Գրագետնի մէջ կար մի այնպիսի բան, որ չէ նմարվում քննարկման, մի առանձնատեսակ ոյժ, մի առանձին յատկութիւն, որ բարձր էր պատու նրան սոլորական կարգի մարդկանցից... Թող ուրիշն այս արձանը կանգնի անտեղ, համայնքների ժողովը ուղիղ մուտքի մօտ, ցոյց տալով ամեն մի մանողի մեր պետական մեծ մարդու գէպը ու կերպարանը: Եթէ թող նայելով նրան՝ ստան մէկը ներշնչվի մարդկային պարտքի կատարման այն վեճ զգացմունքով, այն ազնիւ անձնատրութեամբ և այն հաւատով, որոնցով փայլում էր Գրագետնը կենդանութեան ժամանակ»:

«New-York Herald»-ի թղթակիցը հարգրում է Պրետորիայից: «Ձը նայելով համարեա յուսանալովան գրութեան՝ նախագահ և նրա պարտ, այն ինչ Պրետորիայում սաստիկ յուզումն է տիրում: Միակ մարդը, որ այնտեղ չէ վախճում և ևս անգող ախտառում է Կրիզէրն է: Դեռ քիչ ժամանակ առաջ նա յոս յայտնեց, թէ երեք շաբաթից յետոյ պատուազօր կը վերջանայ և նա այժմ էլ համոզված է, որ իր յոյսը կիրագործվի: Կարաւարութիւնը հիմա քննադատում է Իօսան»:

նենարուցի հանքահորերի կործանման հարցը: Կրիզէր և գործադիր խորհուրդը հակառակ են այդ միջոցին, բայց կործանման կողմնակից է ժողովրդի այնպիսի անազին բազմութիւն, որ կատարութիւնը հէջն այսօր օրոշկ ուզարկել Բորեթաին մի հեռակիր, որով ստաւարկում է նրան զարգացնել թշնամական գործողութիւնները սպանալով, հակառակ գէպքում, ոչ միայն աւերել, հանքերը, այլ նոյն իսկ կործանել ամբողջ Իօսաննարուրդը քաղաքը: Միւս կողմից ուսեղեղնի պաշարը չուսով կը հասնի Պրետորիայում, որովհետեւ ամեն ինչ տեղափոխված է նոր մարաքաղաքը— Լիգնուրուրդ: Կրիզէր ստաց ինձ այսօր, թէ բոլորները կուսկու են մինչև վառօրի վերջին փոշու հասնելը: Այսուամենայնիւ շատ սաստիկաւարները տատանվում են և կը կամենային փոխադարձ զիջումներով վերջացնել գործը: Նրանք սիրտ չեն ստուծ պաշտպանել Պրետորիան, երկիւղ կրելով ուրախութիւնից, որից կը վառվէին մարաքաղաքի շինութիւնները: Երէկ գիշեր կանայք բազմամարդ ժողով կազմեցին Պրետորիայում, որի մէջ ընդունված որոշումով պահանջում են պաշտպանել Պրետորիան մինչև հնարաւորութեան վերջին կէտը:

ՄՇԱԿԻ ՀՆՈՍԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

12 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. «Правительственный Вестник»-ի երկկուսան յաւելումով մէջ հակաժամատարտային յանձնաժողովի կողմից տպագրված է. «Կովկասի կառավարչապետի օրհանար տեղեկութիւն ստեղ յանձնաժողովին թղթերի բարեքման վարակիչ ախտի երեւալու մասին Գուրայի նահանգի Ծորապանի գաւառի 12,000 բնակիչ ունեցող Զիատուրի գիւղում, մարգանցի հանքերում աշխատող բանուորների մէջ: Հասցնելով ի տեղեկութիւն յանձնաժողովի այն կարգադրութիւնների մասին, որոնք ձեռք են առնված վարակիչ հիւանդութեան դէմ, գնեցող Յիզէլ ինդուստրիալ է յանձնաժողովին տալ իրան անհրաժեշտ գրամական միջոցներ: Հաւանութիւն տալով կովկասեան գլխաւոր վարչութեան արած կարգադրութիւններին և որոշելով սալ նրան անհրաժեշտ միջոցները վարակիչ ախտի դէմ մաքանելու համար յանձնաժողովը յանձնեց գնեցող Յիզէլին անպաղատ իտինիքական հետազոտութիւններ կատարել պարզելու համար հիւանդութեան էտիմոլոգիան: Այժմ գնեցող Յիզէլ հետագրում է, թէ հիւանդութեան տեղ ուղարկված կովկասեան շրջանի գլխաւորական թժկական լաբորատորիայի ախտանոս թժիկ Գոլովիցից ստացված է զեկուցում, որից կը ընկուծ է թէ մայիսի 11-ին պնեմոնիայից հիւանդացածների թիւը 15 էր, որոնցից 4-ը մեռան և թէ կատարված բակտերիօլոգիական հետազոտութիւնները ստուին բոլորովին բացասական ցուցումներ: Անկապած է, որ հիւանդութիւնը ժամատար է»:

ՄՕՍԿՎԱ. Երբուստեանից Բեդակին և Կուրբակցիին, որոնք խաբէութիւնների գրասենեակ էին բացել, յանցաւոր ճանաչեցին 63 խաբէութիւնների մէջ, արժանի համարելով զիջողութեան Բեդակ, որ արդէն զրկված է բոլոր իրաւունքներից, դատապարտված է մի տարվայ բանտարկութեան, Կուրբակցի—մի և նոյն պատմին և զրկման բոլոր տանձին իրաւունքներից:

Այսօր երկրորդ օրն է, որ Մօսկվան առանց ջրի է: Երեւում է, որ Միւրիշի ջրմուկները պատուիլ են: Մի տակառ շուրջ ծախվում է 25 բուբլով, վերջում—մի բուբլով: Զրմուկների վնասվելու տեղում հաւաքված են քաղաքի բոլոր հիւանդները և 200 բանտարներ:

ԼՕՂՈՆ. Բօրեթա հեռագրում է վերինիգից: «Մայիսի 14-ին անցանք վառ գետը, բանակ ենք գրել գետի հիւսիսային ափում: մեզանից վիրաւորվեցին 3 մարդ և մէկը անայտ կորաւ: Բազէ-Պուռէլ հարցրում է, թէ երկաթուղու գիծը Բուբլուայի և Մեֆիլիգի մէջ վերականգնված է: Ուսեղեղնի պաշարը տեղ է հասնում:

ԻՕ40ՆԱ. Կօրէայի նախկին աստիճանաւորներից մէկը, մարմնական ստանձնաքի ենթարկվելով, ստեղ ինքուստն սպանողների անունները, նրանցից մի քանիսը ձերբակալված են:

ՏԵՆՆՑԻՆ. Անցեալ գիշեր Մեծ բուռնցքի արանդուտները այրեցին իտեանի երկաթուղու Եոյիլիտո կայարանը 24 մղոն Ֆնկուտայի և 29 մղոն Պեկիլից: հետո Երկաթուղու գիծը քանդված է, շատ վազմներ ոչնչացրած են: մի քանի չիւսայի ծառայողներ սպանված են: Ֆնկուտայում գտնվող բեկբական ինժեներները

ապահով գրութեան մէջ են: «Մեծ բուռնացք»-ի զօրաբաժինները գնում են Պեկին: Ֆենդառ-յում ապահովում են այսօր «Մեծ բուռնացք»-ի մի զօրաբաժին: Երկաթուղային հաղորդակ-ցութիւնը Պեկինի և Տեանցղի մէջ կտրված է: Ամերիկական չըլանաւը և մի ֆրանսիա-կան զինուորական նաւ եկան Տակու:

ՆԻՒ-ԿԵՍՏԻ: Բօէրները յամառ ջանքերի շնորհիւ, որ նրանք գործ պիտի միանայ: Կես միանալու համար, շատերը վերադարձան նո-րից Լենգանի: Դէպի Լենգանի և գալիս նոյն-պէս բօէրների բազմաթիւ զօրքեր: Պրետորիա-յի նոր զօրաբաժիններ եկան միանալու Բօ-սայի հետ:

10 ՆՊՈՆ: Սեպտեմբերի հաղորդում են, թէ Բենգլ թագաւորութեան և հետեւի զօրքով գրաւեց Սենեկալը, մի քանի առաջով դուրս քշելով այնտեղից բօէրներին: Սպանված են մի ֆերիորնէա և մի քանի բօէրներ: Անգլիա-ցիները կորցրին 11 մարդ:

10 ՆՊՈՆ: Համայնքների ժողով: Բալֆօր յայտնում է, թէ անգլիոթիւն չունի այն բա-նի մասին, որ իբր թէ Տրանսվալի հետ խա-ղաղասիրական բանակցութիւններ են սկսված և իբր թէ անգլիական զերիների հետ վատ են վարվում: Պրետորիայում բանակցութիւն-ներ են սկսված գերիներին փոխանակելու մա-սին: Վերջէն յայտնում է, որ հարաւային Աֆրիկայում գնվում են 221,000 մարդիկ, Անգլիայից 120,730 մարդ պահեստի զօրքեր և 77,000 միլիցիա: Բէրմոնդի այն հարցը թէ ճիշդ է արդեօք, որ բօէրները պատերազ-մում են մէկը տասի դէմ, առանց պատասխա-նի է մնում: Համայնքների ժողովը, կարծ վի-ճարանութիւններից յետոյ, ընդունում է կա-մուտներին վերաբերող բիլլը:

ՊԱՐԻՉ: Պատգամաւորների ժողով: Ներկայ է բազմաթիւ հասարակութիւն: Կենդանութիւն է տիրում Կոստ Կաստիլիան հարցապնդում է անուր Բէյնակի աստծոնրի մասին Դրէյֆուսի գործը վերահետու: Վերաբերմանը Պատգամա-ւորների ժողովը անյապաղ սկսում է այդ հար-ցի քննութիւնը: Գալիֆէ կրկնում է սենատի առաջ իր տուած բացատրութիւնը Տոմպի և Կապիտան Ֆրիչի գործի առիթով և աւելաց-նում է. «Եթե իմ էր այլ ևս չը դարձել Դր-էյֆուսի գործով, այդ պատճառով ջարտում եմ, որ Ֆրիչ խախտեց պրօֆէսիօնալ պարտիքը մի քանի անձանց համար ցանկալի նպատակնե-րով»: Գալիֆէ յոյս ունի, որ զօրքը պահանջ չի դնի այն մարդկանց, որոնք քարոզում են դի-սոցիալիստական խախտել և չի խոնարհի մի բազ-մաթիւ զինուորի առաջ, ինչպէս 15 տարի առաջ: (Բուսն ծափահարութիւններ ձախակողմից, բողոքներ նայիօնալիստների կողմից): Կաստի-լան ապացուցանում է, որ կառավարութիւնը համախոս է մի դաւադրութեան, որը կազմված է դաւաճանի պատիւը վերականգնելու նպա-տակով: Լէգիբիտիստները արդարացում է Ֆրիչի վարձուքը և հարցնում է, թէ ինչու նրան դատի չեն ենթարկում դաւաճանի հետ միասին: Հոնտորը յանդիմանում է Վալդէկին, որ նա չէ մտախնայում երեսը դարձնել ազնւո Տոմպից: (Աղաղակ): Լալի խօսում է, մասնաջոյց անե-լով Գալիֆէին ռասիականային խողարկուների ընթացքի վրա, այդ բանին Գալիֆէ պատաս-խանում է, որ քանի ինքն միմիտար է, Դրէյ-ֆուսի գործը չի վերակրկնում: (Ծափահարութիւն-ներ): Ալֆօնս Էմբերտ ասում է, որ Դրէյ-ֆուսի գործը կը վերակրկնի: (Ծափահա-րութիւններ): Նա ապացուցանում է, որ խուզարկու ռասիականները, հակառակ Վալդէկի աստծոնրին սենատում, աշխատում էին դօ-կումենտներ ձեռք բերել Դրէյֆուսի գործը վերակրկնելու համար: (Բողոքներ ձախակողմից): Վալդէկի ասում է, որ կառավարութիւնը չը հերքեց Բէյնակին, որովհետեւ նրա խօսքերը կատարելապէս հակառակ էին նրա հայեացքնե-րին: Վալդէկի կարգում է Տոմպի նամակները և աւելացնում է, որ երկրորդ ընթացում մնա-ցող մէկ պէնտ, հակառակ արած կարգադրու-թիւնների, զբաղվել է արդէն յայտնի գործե-րով, իսկ այժմ, պահանջված էֆէկտը գործելու համար, նա ուրիշների ձեռքը պէտք այն նա-մակները, որ գրել էր Տոմպը: (Ծափահարու-թիւններ ծայրայեղ ձախակողմի, բողոքներ և աղմուկ աշխուղով): Եւ նայիօնալիստների: Պատգամաւորների մեծամասնութիւնը անգլիցի- վեր է կենում: Դեյանէլ իլուր զանգահարում է: Գալիֆէ, իրան հիւանդ զգալով, դուրս է գալիս դանիլից: Նայիօնալիստները երգում են նրա անունը յայտնի եղանակով: Ձախա-կողմը ձախահարում է Վալդէկին: Սօցիալիստ-ները և արմատականները իրանց աթոններից

ապահովում են աշխուղով, իսկ յետոյ շարքով կանգնում են ծայրայեղ ձախա-կողմի աթոնների առաջ, ձախահարում են Վալդէկին և աղաղակում են: Կեցեց հանրա-պետութիւնը: Աղաղակը չէ դադարում: Դէ-յանէլ ընդմիջում է նիստը և հրամայում է մարքել տրիբունները: Երեկոյան 7 ժամին նիստը վերահետուց յետոյ, Վալդէկի բողոքում է այն ինստիտուցիանրի դէմ, թէ ինքն հրա-ժարվել է միանալ զօրքի հասցէին Գալիֆէի արած գովազաններին: Կրանց բողոքում է այն մեղադրանքների դէմ, որ Վալդէկ թա-փում է երկրորդ ընթացի օֆիցիէրների զիւլին և յանդիմանում է Վալդէկին, որ սա թող սուեց զանազան հարցեր Դրէյֆուսի գործը վերակր-կնելու համար: Վիճարանութիւնները վերջացան: Հերթական հարցին անցնելու մի քանի բանա-ձեւեր առաջարկվեցին: Վալդէկ ընդունում է Լէօն Բուրժուայի առաջարկած բանաձեւը, որի մէջ ասված է, թէ պատգամաւորների ժողովը, հաւանութիւն տալով կառավարութեան գոր-ծողութիւններին և հաւատացած այն բանում, որ զօրքը հաւատարիմ է Ֆրանսիային և հան-րապետութեան, անցնում է հերթական գոր-ծերին: Բուրժուայ ասում է. «Բուստիան եր-կար ժամանակ է, որ երկիրը մատնված է երկ-պատակութեան մի այնպիսի գործի պատճառով, որը պէտք է զուտ դատաստանական մնայ: Ոչ մի կառավարութիւն չէ կարող այդ գործի վերակրկնել ցանկալ: Ժամանակ է պատգամա-ւորների ժողովի համար կատարել մի ճիշդ քաղաքական գործ, եթէ կառավարութիւնը, որը իրան նայիօնալիստ է անուանում, հէնց նա է, որը 1870 թ-ին վերականգնեց ազգա-կին պաշտպանութիւնը: Դիմելով հանրա-պետականներին Բուրժուայ ասում է. «Հան-րապետութիւնը պէտք է ցոյց տայ օտա-րադրիներին, որ ինքն զօրեղ է և միա-բան»: (Ծափահարութիւններ): Մէլին պա-խարակում է Վալդէկին և ասում է, որ նա դաւաճակ է կողկալիստների և նախագու-չակում է հանրապետականներին, թէ Վալդէ-կին ցոյց տուած վատասութիւնը նրանց թանգ կը նստի: Պատգամաւորների ժողովը սկսում է քուէարկութիւն: Էմբերտ պահանջում է այն բանաձեւի առաջնութիւնը, որը ինդրում է կառավարութեանը վերջ դնել նրա ազնւոնրի ինստիտուցիանր: Դրէյֆուսի գործը վերակրկնելու նպատակով Առաջնութիւնը մերժվեց: Բուր-ժուայի բանաձեւի առաջին մասը, որով հաւա-նութիւն է արվում կառավարութեան գործո-ղութիւններին և այլն ընդունվեց միտաձայն: Ամբողջ բանաձեւն ընդունվեց: Նիստը փակվեց ի պատիւ հանրապետութեան աղաղակների: ՊԱՐԻՉ, Գալիֆէին բժշկող բժիշկը վիպեց, որ Գալիֆէ չէ կարող պատգամաւորների ժո-ղովի նիստերին մասնակցել: Վալդը, Լուբէի նախադաւթեամբ մինիստրների նիստից յե-տոյ, ճիշդ կիսակրկն Գալիֆէի իսկական դիտա-ւորութիւնները մասին: Լուբ է պատում, որ կապիտան Ֆրիչ սեկունդանտներ է ուղարկել Վալդէկին: Պատգամաւորների ժողովի նիստի ընդմիջման ժամանակ Դէլիասէ զինուորական մինիստրութեան մէջ խորհրդակցեց Գալիֆէի հետ: Ներկայումս դեռ Գալիֆէ հրաժարական չէ տուել: Կարծում են, որ եթէ նա այդ դի-տաւորութիւնն էլ ունենայ, քայց պատգամա-ւորների ժողովի քուէարկութեան հետեւանքը և այն քայլերը, որ կանվին նրա վերաբեր-մամբ, կը ստիպեն նրան հրաժարվել այդ դի-տաւորութիւնից:

Խորագիր՝ ԱՆՔՐՍՏԵՂԻ ԲԱՆԱԿԱՐ Հրատարակչներ՝ ԹԱԳՈՒՂԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ ԻՍԱԶԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԿԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պարիզի համալսարանային ցուցահանդէսին կիող ուսանայ եղբայրների իմ պատրաս-տակամ ծառայութիւնն ևս առաջարկում նրանց պաշտօնը: Լաւ ծանօթ եմ թէ Պարիզի և թէ ցուցահանդէսի բոլոր հետաքր-քիք և ուշադրութեան արժանի տեղերին: Հասցէ՝ M. Aktarian, 6, Rue Laromiguièr Paris.

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱՐԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի յայտնելու, որ ներկայ տարվա մայիսի 21-ին, կատարվում է դպրոցի տարեկան հանդէսը և զրա հետ միա-սին դպրոցի գոյութեան 75-ամեայ յօրելանը:

ՄԱՆԿԱՎԱՐՁՈՒՂԻ-ՄԱՍՍԱԺՍԱԿԱ ՕՐԻՈՐԴ ՆՈՒՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԳՕԼՕՇԵԱՆ Հասցէ՝ Красногорская ул. № 14. 23—23

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐԸ,
ցանկանալով տունը դպրոցի ՄԵ-ԱՄԵՍ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ մի ընկե-րական ճաշկերպով, հրաբիրում են մասնակցել ցանկացողներին ստորագրել իրանց անունները մինչև մայիսի 20-ը Սաֆարովի ծխախոտի խանութում, Երևանեան հրա-պարակի վրա: Ճաշկերպով լինելու է կիրակի, մայիսի 21-ին: Մասնակցել ցանկացողը պէտք է վճարէ 3 ր. 50 կօպէկ:

Լ. ԽԱՆ-ԱՂԱՆՑԻ
առաջ էլեկտրոն գիշեր-ցերեկ ինֆն իրԱՆ ջուր է բարձրացնում ցածր տեղերից վերև: Դիմել՝ Л. Ханъ-Агову, Тифлисъ, Великокопняжская ул., 37.
Լ. ԽԱՆ-ԱՂԱՆՑԻ
Գիւղատնտեսական մեքենաներ 250 նկարով. վաճառականների մօտ 50 կօպէկ: 6—30

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ ШОКОЛАДЪ СІУ
51—52 **М. 35,967**
ФАБР. С. СІУ И К. МОСКВА.

ՇԵՆԵՐԱՐԿՆԵ-ՏԵՆԵԿԱՐԿՆ ԲԻՐՔՈ
Ինձնեք Ն. Բ. Պասսեկի
Тифлисъ, Михайловская ул. № 116.
Հասցին Տեղագիրների համար. Тифлисъ—Пассеку. № 642.
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԹԻՒՆ
Ուսաց և արտասահմանեան ֆիր-մաների:
ԲԻՐՔՈՆ ՑԱՆՁՆ Է ԱՌՆՈՒՄ
կառուցանել
Ամեն տեսակ շինութիւններ, գոր-ծարաններ և գործարաներ
ԳԱՋԱ-ՇՈԳՐԻ-ՋՐԱՆՑՔՆԵՐ
Ամեն տեսակ էլեկտրոտեխնիկական կառուցումներ և սարքեր, այսինքն հեռագիրների, տէլեֆօնների, լու-սատարութեան, տրամվայների և ոյ-ժի հաղորդելու հեռատարութեան վրա:
ՎԱՆԱԼԻԶԱՑԻԱ, ՎԵՆՏԻԼԱՑԻԱ և ՏԱՔԱՑՈՒՄԸ
ԳՆԵԼ, ԺՈՂՈՎԵԼ և ՍԱՐՔԵԼ
ամեն տեսակ
տիրիներ, խողովակներ, մեքենա-ներ և ջրահանք:
Կ Ա Ռ Ո Ւ Ց Ա Ն Ե Լ
Ե Ր Կ Ա Թ Է Կ Ա Մ Ո Ւ Ր Չ Ն Ե Ր
և անակներ:
ՏԵՄԵՆՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ
(Ե. Հ. Չ.) 100—100

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թույ-տութեամբ: Մեծ արկղիկը 5 րուրի, փոք-րը—3 ր. և 1 ր. 50 Կ:
ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ
մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփր: Դուրս է եկել նաև բորբոքի նոր միջոց
Ձ Ո Ւ Կ Ա Ք Ը
երեսին բնջուրիւն և սպիտակութիւն տա-լու համար, ոչնչացնում է արևի պատճա-ռած սևութիւնը, մուգներ, տախի և կա-չուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն: Այդ գնեքը չափաւոր են. մեծ արուակը, արկղի-կի մէջ, 2 րուրի, փոքրը—1 ր. 50 Կ: Մարվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում: Գլխա-ւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց Թ. № 15, բնակա-րան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Քիֆիսում կովկասեան դե-ղատան օպարանների վաճառման ընկերու-թեան խանութում: Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայելեան փո-ղոց և Բազում. նաև Միքայելեան կամուր-ջի վրա, Պապովի և Արիստակովի դեղատ-ներում: Օտարաքաղաքայինների պատուէր-ները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով:
73—100

Ռ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ
ԸՆՏԻՐ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Երկու հասար. (838 կրկն)
Հրատարակեց Վ. Յ. Գանանեան յօգուտ Ռա-փայել Պատկանեանի ընտանիքի:
1893 թ.
Շքեղ թղթի վրա և փառակազմ. . 10 ր.
Հասարակ թղթի վրա և թղթակազմ. 3 ր.
Դիմել՝ Москва, Сухарева, д. В. И. Кана-новой, г-жа Канановой. 1—5

Ընդունվում է բաժանորդագրութիւն
ՏԻԳՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ
Ա Ռ Ճ Ո Ն
ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆԻ
առաջին մասի համար
(160 կրկն փոքրագիր)
Բաժանորդագիրը 1 ր. 20 Կ.
Դիմել Թիֆլիս. Т. Н. Иоаннисянцу
Քիֆիսում կարելի է բաժանորդ գրվել Հրատարակ-չական ընկերութեան գրասենյակում (Лорисъ Мелъ-ковская, д. Тамамшева), պ. Գ. Գալստեանի մօտ:
(2-) 5—5

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
«Մ Ի Ձ Ն Ո Ր Դ»
(Поередникъ)
Դ. Ի. ԵԱԿԻՄՕՎԻՉԻ
Պուշկինեան պատած, Թամաշվիլի քարավան-սարայի հանդէպ:
Մարվում են սնել, հողաբաժիններ՝ գործարան-ներ չինելու համար, քաղաքում և քաղաքից դուրս՝ դաւաններում: Ամարանոցներ, նաւթա-լին հողեր: Մանրամասնութիւնների համար դի-մել գրասենյակի
№ 2. 0—27